

Hangszerek a liturgiában

Bár az ószövetségi szentírás gyakran emlegeti a hangszereket s a 150. zsoltár valóságos instrumentáriumot hív az Isten dicséretére, az egyházatyák szinte makacsul elzárkóztak attól, hogy a hangszereket beengedjék a templomba. Valóban, néhány afrikai egyháztól eltekintve egészen a középkorig nincs hangszer a keresztény liturgiában. Később pedig a reformáció egyes ágazatai is —visszatérve az ősi puritán szokásokhoz— kiűzték a hangszereket a templomból. Mi lehetett ennek az elutasításnak az oka? Az egyházatyák két érvet hoztak fel, s mindkettőből ma is adódik tanulság.

Az egyik ok az, hogy a leghalványabb árnyékát is kerülték annak, hogy a zenét szórakoztatásra használják a templomban. A zene úgy kerül az istentiszteletbe, mint az emberi hangnak a hódolata, s ezen keresztül az emberi test és lélek hódolata, sőt, mint a kinyilatkoztató isteni szónak megnyilatkozási módja. Ehhez az ideálhoz képest művinek, a közvetlen emberi megnyilvánulástól, emberi szótól eltávolodónak, mondhatni gépinek érezték a hangszerek bevonását. Amikor az ószövetségi hangszeremléteket magyarázzák, újból és újból kijelentik, hogy a testi Izráelhez illettek az anyagi szerszámok, a lelki Izráelhez egyetlen hangszer illik: az ember maga, akinek instrumentuma saját teste, hangszálai, torka. S habár a zenetörténet úgy alakult, hogy ma már jobban érezzük a hangszerek játékában is az emberi megnyilatkozást, az emberi hangot, a zenének ezt a szórakoztató (akár nemesen szórakoztató) jellegét távol kell tartani a liturgiától. Az eszmény ma is az ember minél teljesebb részvétele az istentiszteletben, mégpedig nem általában, hanem itt és most. Ezért olyan undorító, amikor egy-egy elvetemült nyugati templomban egyszer csak magnetofonzene szólal meg a legszentebb kellős közepén.

Az egyházatyák másik érvében is van megfontolandó és alkalmazandó. Azt mondták, hogy a hangszerek az emberben konkrét asszociációkat, gondolat-, képzelet- és érzettársításokat keltenek. A pogány kultuszok és lakomák, színházi és cirkuszi előadások, császári protokoll, orgiasztikus temetések és bordélyházak: ezek hangulatát idézik fel az egyes hangszerek — hát maradjanak is meg ott, ahová valók! Bizonyos, hogy a hangszerek képzettársításai is változtak az idők folyamán. Az orgonáról ma már nem a cirkuszok és császári ünnepek jutnak azonnal eszünkbe, s nem jelenik meg egy hangszer hangjára a templomban rögtön egy valami egészen más hangulat. De ez nem jelenti azt, hogy nincsenek ilyen képzettársításaink a hangszerek hallatán. Ahogy egyik zeneszerzőnk mondta: azért a katonák mégse fognak szaxofon hangjára menetelni. A dolog semmiképpen sem veszélytelen, s kellő óvatosságot kíván. Egy hangszer és annak zenéje mellett nem érv annak „vonzereje”. Nekünk nem az a fontos, hogy valaki akármilyen is, de bejöjjön a templomba, hanem az, hogy ott mi történik vele és benne.

A II. Vatikáni Zsinat tisztában volt a hangszer-asszociációkban bekövetkezett történeti változásokkal. De az elvekből nem enged: „A latin egyházban nagy tiszteletben áll a hagyományos (!) orgona, mert ennek hangzása csodálatos módon tudja fokozni a liturgikus szertartás fényét és a hívők lelkét nagy erővel tudja Istenhez és az égiekhez fölemelni. Szabad más zenei eszközöket is megengedni az istentisztelet végzésében ..., amennyiben azok alkalmasak szent használatra, vagy erre alkalmassá lehet tenni, azután megfelelnek az Isten háza méltóságának, és a hívők épülését valóban elő tudják mozdítani.” (Lit. Konst. 120. pont)